

**Марий йылме да литератур дене 2017-2018 тунемме ийлан олимпиадный паша.
Школьный тур. 9 класс**

*Пашам ыштыме пагыт - 90 минут.
Чылаже - 96 балл.*

I. Марий йылме.

1. *Шомак-влакым кызытсе мутерын йодмыжо почеш марла возен ончыктыза.* (10 балл)
Падеж, дополнений, второстепенный член, определений, кум точко, предложений, слог, ударений, интонаций, дефис.

2. *Сложный мут-влакым чын возыза.* (5 балл)
Кугу+парня, йол+вурго+лу, лудо+иге, йӱаш+кочкаш, олык+да+курыкморий.

3. *Кӱэмалтше савыртыш-влакым умылтарыза.* (5 балл)
Кӱсеным оварташ, нӱшкӧ пила гай йыгаш, нулен ашнаш, ломыжыш савырнаш, кеч пӱям пӱяле.

4. *Кӱлеш чарналтыш пале-влакым шындыза, ойлончым синаксически лончылыза.* (10 балл)
Тыште каваш шуйналтше пӱнчӧ ракете гай кошар вуян кож кудыр парчан куэ ужар сывыным чиен шогалше нӧлпер мотор ерым авырен шогат. (П. Емельянов.)

5. *Кычкыраш шомаклан синоним радамым ыштыза.* (5 балл)

6. *Мут-влакым состав дене лончылыза.* (5 балл)
Кадыртылына, олмапуштем, нимоланат, туныктен (ойлыш), молгунамсыла.

7. *Схемалан келшыше шомак-влакым кычал муза.* (5 балл)

8. *Термин-влакым умылтарен возыза.* (5 балл)
Орфографий, орфоэпий, пунктуаций, морфологий, синтаксис

9. *Текстым могай стиль дене возымо? Стиль ойыртемым палаш полишышо ойыртемым умылтарыза.* (5 балл)

Уло вий дене лупшалтын, толын керылте окнашке кӧгӧрчен. Да эше ынеж кае, нерже дене яндам чӱнга, шулдыржо дене перкала, пуйто ала-мо нерген каласынеже. Шинчаончалтышыже шыде. (М. Ушакова.)

10. *Текстыште 10 йонгылышым (орфографический, пунктуационный да диалект) йонгылышым ончыктыза.* (5 балл)

Тыге мутланен ме моча дек савырнышна. Пече воктенак пошлык вара кӱжгытрак пызле шога. Тушто кайык-влакын чыгымалтыме йӱкышт шокта. Логыжо, выле-выльыже да ӧрышыжӧ иктыш чумырген пызле кичкым сӱвызат кайык пазар веле. Нуно мемнам ужычат рӱжге кынелын умбакыла чонгештышт. (Н. Лекайн.)

II. Марий литератур

1. *Чын ваимутым ойырен налза.* (5 балл)

1.1. «Ший пӱян Ший Пампалче» йомак содержания шот дене могай тӱшкаш пура?

А) Вольык да янлык нерген

Б) Юзо

- В) Илыш-йўла
- Г) Литератур йомак

1.2. Мо тугай гипербол?

- А) Эртыше илыш гыч налме кугу событийым ончыктымаш.
- Б) Айдемын койышыжым, предметым, дейвийым утыждене иземден ончыкта.
- В) Произведенийысе геройын посна койышыжым, предметым, дейвийым утыждене кугемден ончыкта.
- Г) Эртыше илыш гыч кугу событийым, патыр-влакым кугемден ончыкта.

1.3. «Шөртнӧ падыраш» повестыште тунемше-влак могай колхозын имньыштым онченыт?

- А) «Чевернур»
- Б) «Пистер»
- В) «Тумер»
- Г) «Ястребок»

1.4. «Атаманыч» повестын авторжо:

- А) В.Иванов
- Б) В.Юксерн
- В) В.Сапаев
- Г) Н.Лекайн

1.5. «Юкей Егоров» ойлымашыште событий могай кундемыште эрта?

- А) Пошкырт
- Б) Марий
- В) Пермь
- Г) Ёпӧ олаште

2. *Пўртўс нерген сўретлыме ужашым могай произведений гыч налме? Произведенийын авторжым палемдыза. (2 балл)*

«Верештында те иктаж гана пораныш? Лум, шикш гай нӧлталтын, шўлышым петыра, нерым пинчылта, пондаш ден ӧрышеш йымыктара. Ала-кушеч лекше мардеж, экспресс поезд гае мўгыралтен, винтыла пўтырналтын, тыманмеш эртен кая, вара адак, мӧгеш пӧртылын, капетге, тер дене кает гын, теретге налын кайышаш гай тӧрштылеш. Вийже ок шутат, кормыжешыже янда пырче гай лумым кормыжталын, шыдыж дене шинчаш шолен колта...».

3. *Почеламут ужаш-влак почеш автор-шамычым чын верандыза. (3 балл)*

- А) Муро, муро! О, чыла кертат тый; Семен Вишневский
Чон куаным, ойгымат кондет.
Кызыт шўмым имыла тўкет гын,
Вес ганаже мамык гай вўчкет...

- Б) Кӧ пала, молан шонгемме годым Миклай Казаков
Рвезе жап эре ушеш возеш?
Кеч шукерте
Тудо модын кодын
Талгыдыла корно ӧрдыжеш.

- В) Курымла гоч кугу келшымаш толын кушкын, — Никандр Ильяков
Икгай чон, икгай уш, икгай вий?

Тыгай пенгыде кыл огеш кўрылт нигушто,
Да мемнам ойыраш огеш лий!

4. *Диалогым могай произведений гыч налме? Авторжым палемдыза.* (4 балл)

– Первый мелна когарга гын, весыже сайрак лиеш, – коклаш пурыш Назарченко.

– Уке, – мане Коча. – Тыште первый мелна когарга гын, весыже йөршеш йўлен кертеш.
Айста первый мелнажымак сайрак кўкташ тыршен пижына.

5. *Ончыктыммо герой-влак могай произведений гыч улыт? Произведенийын авторжо ден жанржым палемдыза.* (9 балл)

Сапани, Марфа, Петров;

Адай, Лаймыр, Элака;

Аня, Трофим, Андрей.

6. *Миклай Казаковын творчествожым кө тыге аклен?* (1 балл)

«Мом але марте ыштен Казаков – мурызо, кусарыше, публицист да гражданин – тидын денат мемнан поэтна веле огыл, а туныктышына лийын тудо. Ме тудым сай йолташ семын да кўлеш ойым пуэн моштышо йолташ семын, поэзийын лым лийдыме тыршыше пашаенже семын аклена».

7. *Ойлымашлан умылтарымашым пуыза, пример дене пенгыдемдыза.* (3 балл)

8. *«Акпатыр» оперылан либреттым кө возен?* (3 балл)

9. *«Марий кундем почмылан» моктеммурын авторжо кө?* (1 балл)

10. *Почеламутлан тичмаш анализым ыштыза.* (10 балл)

Воктен кайышым от уж –

Йўр

йолвам пуна иктыш.

Йырым-ваш канде юж

Савырна ночно шикшыш.

Пыл шарчам коранден,

Лектеш мландыш у кече,

Мланде шып. Мланде там –

Пеледалтше садвече.

...Кожым –

жап ойырен,

Кожым

луктын гын шўкыш –

Теныз сем шарныкта

Совым кырыме йўкым.

Валентина Изиянова